

ANALIZA STRUKTURY BEZROBOCIA KOBIET WIEJSKICH NA TERENACH TYPOWO ROLNICZYCH NA PRZYKŁADZIE POWIATU PRZASNYSKIEGO

Beata Winnicka, Artur Winnicki
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Pozycja kobiety na polskim rynku pracy jest uzależniona od wielu czynników: przyjętego modelu życia, tradycji, przyzwyczajzeń, czynników zewnętrznych wpływających na zmianę postawy i zachowań oraz problemów związanych z wychowaniem i edukacją młodego pokolenia. Transformacja rynku pracy oznacza dla kobiet powstanie gorszych (niż dla mężczyzn) warunków aktywności zawodowej. Artykuł ten obrazuje stan bezrobocia kobiet na terenie powiatu przasnyskiego oraz szanse poprawy ich sytuacji ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.

Słowa kluczowe: kobiety wiejskie, bezrobocie

WSTĘP

Bezrobocie jest zdarzeniem, które wywołuje radykalne zmiany w życiu każdego człowieka. Zmiany te dokonują się zarówno w sferze materialnej, jak i w sferze psychiki. Zmiany w sferze materialnej dotyczą przede wszystkim obniżenia poziomu życia wywołanego spadkiem dochodów i prowadzą w konsekwencji do zmian w stylu życia. Bezrobocie wywołuje także zmiany w gospodarowaniu czasem wolnym oraz w kontaktach z najbliższymi i otoczeniem [Kurzynowski 2001].

Stymulatorem narastania bezrobocia na wsi w okresie transformacji była upadłość państwowych gospodarstw rolnych. W efekcie największą stopą bezrobocia charakteryzują się tereny skupiające w przeszłości na swoim obszarze znaczną część uspołecznionych gospodarstw [Sadowski i Wach 2003].

Adres do korespondencji – Corresponding author: Beata Winnicka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: beata_winnicka@wp.pl
Artur Winnicki, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa e-mail: winnic@orange.pl

Przemiany zachodzące na polskiej wsi nie pozostają bez wpływu na styl życia kobiet wiejskich. Pełnione przez nie tradycyjne role, tj. matki, żony, gospodyni i obywatelki, które przez długi czas obejmowały określony kulturowo zakres obowiązków, obecnie ulegają redefinicji. Ogromny zakres czynności wykonywanych przez kobiety w gospodarstwie domowym jest najczęściej traktowany jako „naturalny” atrybut ich ról rodzinnych [Titkow i in. 2004]. Pełnione role w gospodarstwie domowym nie stanowią już jedynej domeny kobiet. Aktywnie uczestniczą one w prowadzeniu całego gospodarstwa oraz poszukują pracy w działalności pozarolniczej.

CEL I METODA BADAŃ

Celem artykułu jest przedstawienie problemu bezrobocia kobiet wiejskich na terenie powiatu przasnyskiego, leżącego we wschodniej części województwa mazowieckiego. Przeprowadzona analiza zgromadzonych materiałów pozwoliła na ocenę sytuacji kobiet wiejskich oraz ocenę możliwości jej poprawy na rynku pracy w tym powiecie. Dane empiryczne wykorzystane w artykule pochodzą głównie z materiałów udostępnionych przez Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Przasnyszu.

WYNIKI BADAŃ

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Przasnyszu w 2004 r. wyniosła 4804 osoby, w tym 2487 kobiet (51,8%). Największy udział w populacji bezrobotnych na terenie powiatu stanowią bezrobotni zamieszkujący miasto Przasnysz (31,2%), natomiast najmniejszą liczbę bezrobotnych stanowią mieszkańcy gminy Krzynowłoga Mała (5,5%). Szczegóły przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Bezrobotnych zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Przasnyszu w podziale na miasta i gminy w 2004 r.

Table 1. Number of registered unemployed in the Poviats Labour Office in Przasnysz (cities and communes) in 2004

Wyszczególnienie	Bezrobotni		
	ogółem	w tym kobiety	
		liczba	udział procentowy
Ogółem w PUP, w tym:	5005	2538	50,7
Miasto Przasnysz	1562	876	56,1
Miasto i gmina Chorzele	959	454	47,3
Gmina Przasnysz	669	344	51,4
Gmina Jednorzec	879	431	49,0
Gmina Krzynowłoga Mała	276	120	43,5
Gmina Czernice Borowe	317	144	45,4
Gmina Krasne	343	169	49,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.

Source: Authors' elaboration based on data of PLO in Przasnysz.

Szczególną grupą zagrożoną bezrobociem są mieszkańcy wsi, gdyż oprócz bezrobocia rejestrowanego występuje na tych obszarach znaczne bezrobocie utajone, które może być wynikiem braku motywacji do rejestrowania się w celu uzyskania statusu bezrobotnego po utracie prawa do zasiłku. Przeszkodą jest również fakt, iż duża część ludności wiejskiej z racji posiadania gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 2 ha przeliczeniowych w świetle prawa nie może uzyskać statusu osoby bezrobotnej.

Na dzień 31 grudnia 2004 r. w powiecie przasnyskim jako bezrobotne zarejestrowanych było 2538 kobiet, z czego 1505 (59,3%) to bezrobotne z obszarów wiejskich (tab. 2).

Tabela 2. Struktura bezrobotnych (stan na koniec grudnia 2004 r.)

Table 2. Unemployment structure (the end of December 2004)

Wyszczególnienie	Bezrobotni zarejestrowani					
	ogółem			w tym z prawem do zasiłku		
	razem	w tym kobiety		razem	w tym kobiety	
		liczba	udział procentowy		liczba	udział procentowy
Ogółem	5005	2538	50,7	753	289	38,4
Poprzednio pracujący, w tym:	1478	1478	45,9	288	288	42,7
– pracujący do momentu zarejestrowania się	843	843	45,5	246	246	42,2
– zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy	56	56	35,7	10	10	21,3
Dotychczas niepracujący	1060	1060	59,4	1	1	1,2
Wybrana kategoria bezrobotnych (z ogółem)						
Zamieszkali na wsi	3140	1505	47,9	396	127	32,1
– w tym posiadający gospodarstwo rolne	158	52	32,9	32	8	25,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.

Source: Authors' elaboration based on data of PLO in Przasnysz.

Wśród bezrobotnych kobiet w powiecie przasnyskim jedynie 12% miało prawo do zasiłku, a w grupie kobiet mieszkających na wsi tylko 8%. Na trudną sytuację bezrobotnych kobiet na rynku pracy w analizowanym powiecie wpływa przede wszystkim brak odpowiednich ofert pracy, wiek kobiet, ich przygotowanie zawodowe i sytuacja rodzinna (posiadanie wymagających opieki dzieci).

Jak już wspomniano, istotnym parametrem analizy oceny sytuacji na rynku pracy jest charakterystyka bezrobotnych pod względem ich wieku (tab. 3).

Najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych kobiet wiejskich było w przedziale wiekowym między 18. a 24. rokiem życia, a najmniej powyżej 55. roku. W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się kobiety długotrwale bezrobotne, pozostające bez zatrudnienia powyżej 2 lat. Długotrwale bezrobotne kobiety są na ogół bierne w poszukiwaniu pracy, zdają się wyłącznie na pomoc skierowaną z urzędu pracy. Ich aktywność sprowadzała się najczęściej do przychodzenia do urzędu w wyznaczonych terminach. Kobiety z wykształceniem podstawowym nie miały wygórowanych ambicji i oczekiwań wobec przyszłej pracy i płacy. Aspiracje kobiet z wykształceniem średnim ogólnym były nieco wyższe.

Trudności ze znalezieniem pracy miały przeważnie osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych. W powiecie przasnyskim najwięcej bezrobotnych kobiet mieszkających

na wsi miało wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe (tab. 4). Kobiety z tej grupy pozostawały najdłużej bez zatrudnienia (powyżej 2 lat). Pośród wszystkich bezrobotnych kobiet wiejskich jedynie 3% miało wyższe wykształcenie. Bezrobotne kobiety z wykształceniem wyższym, pomaturalnym lub średnim zawodowym mają największe szanse na zatrudnienie, zwłaszcza gdy mają dodatkowe umiejętności, jak obsługa komputera czy znajomość języka obcego.

Tabela 3. Bezrobotne kobiety zamieszkałe na wsi według wieku (stan na koniec grudnia 2004 r.)
Table 3. Unemployed women living in rural areas according to age (the end of December 2004)

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych kobiet	Z tego wg czasu pozostawania bez pracy w miesiącach												
		do 1		1-3		3-6		6-12		12-24		pow. 24		
		liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	
Wiek	18-24	508	15	3,0	49	9,6	95	18,7	117	23,0	97	19,1	26,6	135
	25-34	476	9	1,9	35	7,4	31	6,5	54	11,3	58	12,2	60,7	289
	35-44	300	5	1,7	10	3,3	21	7,0	27	9,0	44	14,7	64,3	193
	45-54	199	3	1,5	8	4,0	11	5,5	17	8,6	36	18,1	62,3	124
	55-59	22	0	-	0	-	4	18,2	1	4,5	2	9,1	68,2	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.
Source: Authors' elaboration based on data of PLO in Przasnysz.

Tabela 4. Bezrobotne kobiety zamieszkałe na wsi według poziomu wykształcenia (stan na koniec grudnia 2004 r.)
Table 4. Unemployed women living in rural areas according to education level (the end of December 2004)

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych kobiet	Z tego wg czasu pozostawania bez pracy w miesiącach											
		do 1		1-3		3-6		6-12		12-24		pow. 24	
		liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy
wyższe	50	3	6,0	7	14,0	8	16,0	11	22,0	11	22,0	10	20,0
policealne i średnie zawodowe	344	5	1,5	33	9,6	59	17,1	68	19,8	56	16,3	123	35,7
średnie ogólnokształcące	126	6	4,8	16	12,7	25	19,8	30	23,8	21	16,7	28	22,2
zasadnicze zawodowe	477	5	1,1	24	5,0	39	8,2	57	12,0	65	13,6	287	60,1
podstawowe i niepełne podstawowe	508	13	2,6	22	4,3	31	6,1	50	9,9	84	16,5	308	60,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.
Source: Authors' elaboration based on data of PLO in Przasnysz.

Każdy pracodawca w rozmowie kwalifikacyjnej interesuje się stażem pracy kandydatki. W najlepszej sytuacji byłyby kobiety młode z wieloletnim stażem, choć warunki te są trudne do pogodzenia.

W powiecie przasnyskim aż ponad 47% bezrobotnych kobiet wiejskich nie odbyło stażu. Najmniej bezrobotnych kobiet (niespełna 2%) miało staż pracy w granicach od 20 do 30 lat (tab. 5). Bezrobotne szybciej i skuteczniej poszukują pracy prezentując swój dorobek zawodowy.

Tabela 5. Bezrobotne kobiety zamieszkane na wsi według stażu pracy (stan na koniec grudnia 2004 r.)

Table 5. Unemployed women living in rural areas according to professional experience (the end of December 2004)

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych kobiet	Z tego wg czasu pozostawania bez pracy w miesiącach (%)											
			do 1		1-3		3-6		6-12		12-24		pow. 24	
			liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy	liczba	udział procentowy
Staż pracy ogółem	do 1 roku	212	4	1,9	17	8,0	30	14,2	29	13,7	34	16,0	98	46,2
	1-5	284	4	1,4	27	9,5	25	8,8	48	16,9	39	13,7	141	49,7
	5-10	158	2	1,3	6	3,8	18	11,4	24	15,2	25	15,8	83	52,5
	10-20	102	3	2,9	4	3,9	8	7,9	13	12,8	20	16,9	54	52,9
	20-30	27	0	-	3	11,1	6	22,2	4	14,8	5	18,5	9	33,4
	bez stażu	722	19	2,6	45	6,2	75	10,4	98	13,6	114	15,8	371	51,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.

Source: Authors' elaboration based on data of PLO in Przasnysz.

WNIOSKI

Powszechnie uważa się, że sytuacja kobiet na rynku pracy jest trudniejsza niż mężczyzn. Choć są one aktywniejsze w poszukiwaniu pracy i niejednokrotnie mają też wyższe kwalifikacje zawodowe w porównaniu z mężczyznami, częściej napotykać na bariery i w efekcie są rzadziej zatrudniane. W najtrudniejszej sytuacji są kobiety w przedziale wiekowym 18-24 lata, które często poszukują pierwszej pracy, oraz osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych (z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym).

Bezrobotna kobieta oczekuje pomocy ze strony urzędu pracy głównie w zakresie zapewnienia miejsca pracy. Dlatego Powiatowy Urząd Pracy w Przasnyszu pomaga im w aktywizacji i uświadamia, że okres pozostawania bez pracy należy wykorzystać do podniesienia poziomu kwalifikacji.

Wielostronne wsparcie udzielane kobietom często prowadzi do znalezienia przez nie miejsca pracy oraz do podwyższenia ich ekonomicznego i społecznego statusu. Działania kierowane są do następujących grup kobiet: do tych, które mają problemy ze znalezieniem pracy na rynku z uwagi na niskie i nieodpowiednie kwalifikacje, które

powracają na rynek pracy po długiej nieobecności (urlopy macierzyńskie, wychowawcze) oraz tych, które chcą rozpocząć własną działalność pozarolniczą (pracę na własny rachunek).

Pomoc taka polega na ułatwianiu kobietom wiejskim dostępu do podwyższania kwalifikacji (głównie organizowanie szkoleń oraz usługi doradcze).

Realizacja zadań na rzecz bezrobotnych kobiet w ramach różnych programów aktywizujących przejawia się:

- w staraniach urzędu pracy, by złagodzić skutki bezrobocia kobiet,
- we wspieraniu bezrobotnych kobiet do podjęcia zatrudnienia,
- w nauczaniu sposobów i metod poszukiwania pracy,
- w dostosowywaniu kwalifikacji zawodowych do bieżących wymagań rynku pracy.

PIŚMIENNICTWO

- Kurzynowski A., 2001: Sytuacja społeczno-zawodowa bezrobotnych kobiet. Bariery i stimulatory ich aktywizacji zawodowej. Szkoła Główna Handlowa – Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa.
- Sadowski Z., Wach T., 2003: Leksykon pracy, bezrobocia i zabezpieczenia społecznego. Wydaw. Biblioteczka Pracownicza, Warszawa.
- Titkow A., Duch-Krzyszczak D., Budzowska B., 2004: Nieodpłatna praca kobiet – mity, realia, perspektywy. IFiS PAN, Warszawa.

ANALYSIS OF RURAL WOMEN'S UNEMPLOYMENT STRUCTURE IN AGRICULTURAL REGIONS BASED ON PRZASNYSZ POWIAT

Summary. The position of women on Polish labour market is depends on many factors: accepted living style, tradition, habits, external factors which impact on change of approach and behaviour as well as problems concerning raising and educating of new generation. Market transformation causes worse conditions for women than man in professional activity. This article illustrates women's unemployment rate in Przasnysz Poviats. Moreover, it shows opportunities of this situation's improvement, especially in rural areas.

Key words: rural women, unemployment

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 05.12.2005